

Ts 327/14 - Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego

Opublikowano: OTK-B 2015/3/319, LEX nr 1944144

Postanowienie

Trybunału Konstytucyjnego

z dnia 27 lutego 2015 r.

Ts 327/14

TEZA aktualna

Odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

Skład orzekający

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Leon Kieres.

Sentencja

Trybunał Konstytucyjny po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej J.W. w sprawie zgodności: art. 924 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. z 2014 r. poz. 121, ze zm.) z art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

postanawia:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

Uzasadnienie faktyczne

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 21 listopada 2014 r. (data nadania) J.W. (dalej: skarżący) zakwestionował zgodność art. 924 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. z 2014 r. poz. 121, ze zm.; dalej: k.c. lub kodeks cywilny) z art. 64 ust. 2 Konstytucji.

Skargę konstytucyjną sformułowano w związku z następującą sprawą. Dnia 21 czerwca 2005 r. brat skarżącego złożył wniosek o dokonanie działu spadku po ich ojcu i matce, w skład którego wchodziła m.in. zabudowana nieruchomość. Postanowieniem z 30 kwietnia 2013 r. (sygn. akt I Ns 614/05) Sąd Rejonowy w Pruszkowie - Wydział I Cywilny (dalej: Sąd Rejonowy w Pruszkowie) ustalił, że w skład spadku po ojcu skarżącego wchodził udział w wysokości 1/2 części nieruchomości, a w skład spadku po matce wchodził udział w wysokości 2/3 części nieruchomości, oraz że współwłaścicielami nieruchomości byli brat skarżącego w udziale 7/18 części oraz skarżący w udziale 11/18 części. Sąd ten następnie dokonał działu spadku po ojcu i matce skarżącego, przyznając skarżącemu wydzieloną nieruchomość i obciążając go obowiązkiem dopłaty kwoty 54 404,72 zł na rzecz brata, płatnej w 10 rocznych ratach. Dodatkowo Sąd Rejonowy w Pruszkowie ustanowił hipotekę na nieruchomości przyznanej skarżącemu w celu zabezpieczenia dopłaty zasądzonej na rzecz brata skarżącego. Od postanowienia Sądu Rejonowego w Pruszkowie skarżący złożył apelację, którą Sąd Okręgowy w Warszawie - Wydział V Cywilny Odwoławczy oddalił jako

bezzasadną postanowieniem z 17 czerwca 2014 r. (sygn. akt V Ca 3146/13), doręczonym skarżącemu 26 sierpnia 2014 r.

Skarżący wskazuje, że art. 924 k.c. naruszył przysługujące mu prawa, wywodzone przez niego z art. 64 ust. 2 Konstytucji, tj. prawo do dziedziczenia, prawo własności i inne prawa majątkowe, które - jak podkreśla - podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej. Zdaniem skarżącego art. 924 k.c. "dopuszcza możliwość pozbawienia spadkobiercy władania rzeczą w zamian za spłatę, tworzy się [przez to] stan niepewności sytuacji spadkobiercy pomiędzy otwarciem spadku a uprawomocnieniem się postanowienia sądu o dziale spadku, które niekiedy bywa długotrwałe i żmudne ze względu na swój wyjątkowy charakter". Skarżący uważa tym samym, że "art. 924 k.c. daje podstawę dla sądu do ustalenia ceny przedmiotu wchodzącego w skład spadku według jego stanu na dzień otwarcia spadku, a według cen z dnia dokonania działu spadku". W przekonaniu skarżącego zakwestionowany przepis "krzywdzi (...) spadkobierców w ten sposób, że obciąża ich niewspółmiernie wysokimi kosztami utrzymania przedmiotu spadku, a następnie później, może ich tej własności pozbawić w wypadku dokonania nieracjonalnej wyceny przedmiotu spadku".

Uzasadnienie prawne

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej jest przepis (norma prawna), na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekły ostatecznie o wolnościach lub prawach albo o obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji. Na etapie wstępnej kontroli Trybunał bada, czy skarga spełnia warunki formalne określone w art. 46-48 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK), czy postawione w niej zarzuty nie są oczywiście bezzasadne (art. 36 ust. 3 w zw. z art. 49 ustawy o TK), a także czy nie występuje okoliczność wskazana w art. 39 ust. 1 pkt 1 lub ust. 3 ustawy o TK.

Skarżący twierdzi, że art. 924 k.c. jest niezgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji, ponieważ w postępowaniu działowym daje podstawę dla sądu do ustalenia wartości przedmiotu wchodzącego w skład spadku według jego stanu na dzień otwarcia spadku, a jego ceny z dnia dokonania działu spadku.

Zgodnie z art. 924 k.c. "[s]padek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy".

Trybunał ponownie podkreśla, że przedmiotem skargi, statuowanej w art. 79 ust. 1 Konstytucji, może być wyłącznie przepis, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekły ostatecznie o konstytucyjnych wolnościach lub prawach skarżącego. Skarga powinna więc - stosownie do art. 47 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK - zawierać dokładne określenie tego przepisu. Jeśli skarga nie czyni zadość temu wymaganiu lub skarżący uczynił przedmiotem skargi przepis, który nie ukształtował jego sytuacji prawnej, należy odmówić nadania skardze dalszego biegu (art. 49 w zw. z art. 36 ust. 3 ustawy o TK).

Trybunał zwraca uwagę na to, że zaskarżony przepis stanowi o "chwili otwarcia spadku". Jej określenie jest niezbędne do ustalenia chwili, w której spadkobierca nabywa spadek (zob. art. 925 k.c.). Przepis ten nie dotyczy jednak tego, jak ustalić wartość aktywów spadku podlegających działowi. Nie mógł on więc być podstawą ostatecznego orzeczenia wydanego wobec skarżącego, w szczególności zaś nie mógł być źródłem naruszenia wskazanych przez niego praw podmiotowych wynikających z art. 64 ust. 2 Konstytucji. Dodać trzeba, że sam

skarżący zauważa, iż brak jest uregulowań ustawowych wskazujących na sposób określenia wartości spadku stanowiącego przedmiot działu. Trybunał stwierdza zatem, że skarga nie spełnia przesłanki określonej w art. 47 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK, co uniemożliwia nadanie jej dalszego biegu (art. 49 w zw. z art. 36 ust. 3 ustawy o TK). Trybunał zaznacza nadto, że czym innym jest ustalenie stanu spadku podlegającego dziedziczeniu i następnie działowi, a czym innym ustalenie wartości tego spadku na potrzeby jego działu. W literaturze prawniczej wyrażono stanowisko, zgodnie z którym wartość aktywów spadku ustala się według ich stanu i cen z chwili działu spadku, stosując - jeśli przepisy szczególne nie stanowią inaczej - ceny rynkowe (tak w szczególności J. Kremis, [w:] System prawa prywatnego. Prawo spadkowe, red. B. Kordasiewicz, t. 10, Warszawa 2010, s. 808 oraz S. Wójcik, [w:] System prawa cywilnego. Prawo spadkowe, red. J. S. Piątowski, t. IV, Ossolineum 1986, s. 471). Taki pogląd nie jest też - wbrew odmiennemu twierdzeniu skarżącego - sprzeczny z wydanymi w sprawie skarżącego orzeczeniami, a w szczególności ani z przywołanym przez Sąd Rejonowy w Pruszkowie postanowieniem Sądu Najwyższego z 15 kwietnia 1997 r. (sygn. akt I CKU 30/97, OSNC z 1997 r., nr 10, poz. 149) ani nawet z cytowaną w tym postanowieniu uchwałą Sądu Najwyższego z 27 września 1974 r. (sygn. akt III CZP 58/74, OSNC z 1975 r., nr 6, poz. 90). Zgodnie z tą uchwałą "[s]padek stanowi ogół majątkowych praw i obowiązków zmarłego (art. 922 § 1 k.c.), skoro zaś otwiera się on z chwilą śmierci spadkodawcy (art. 924 k.c.), to według tej daty określa się stan spadku i według tego stanu nabywa spadkobierca spadek (art. 925 k.c.). Tak ustalony stan spadku stanowi przedmiot działu. Zmiany w tym stanie (w okresie między otwarciem spadku a jego działem) podlegają w chwili działu stosownemu uwzględnieniu i ewentualnemu rozliczeniu, np. w razie sprzedaży przedmiotu spadkowego przez jednego lub wszystkich spadkobierców, utraty wartości rzeczy lub wzrostu tej wartości itp. Spadkobiercy bowiem - skoro do wspólności majątku spadkowego stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności ułamkowej (por. art. 1035 k.c.) - ponoszą skutki zmian w stanie spadku. Dlatego też w postępowaniu o dział spadku sąd, zgodnie z art. 686 [ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.; dalej: k.p.c.], rozstrzyga o wzajemnych roszczeniach spadkobierców z tytułu posiadania i używania przedmiotów spadkowych, pożytków i przychodów, poczynionych nakładów i spleconych długów spadku". Jako właściwą chwilę, według której dokonuje się szacunku przedmiotów spadkowych, objętych działem spadku, Sąd Najwyższy uznał więc chwilę dokonania działu.

Wobec powyższego Trybunał ponownie podkreśla, że ani art. 924 k.c., ani żaden inny przepis kodeksu cywilnego nie określają wprost zasad ustalania wartości dzielonego spadku.

Przyjmowane w literaturze oraz w orzecznictwie założenie, że wartość spadku ustala się na chwilę jego działu oznacza, że stan poszczególnych przedmiotów wchodzących w jego skład również musi być ustalony na chwilę jego działu. W przeciwnym razie spadkobiercy nie mogliby choćby dokonać rozliczeń między sobą, o których mowa w art. 686 k.p.c. Nie oznacza to jednak, że w postępowaniu działowym sąd ustala spadek według stanu z chwili działu, a jedynie to, że uwzględnia zmiany w stanie spadku od jego otwarcia do jego działu.

Zdaniem Trybunału skarżący zdaje się kwestionować nie to, w jaki sposób ustala się wartość dzielonego spadku, lecz to, w jaki sposób dokonano działu spadku w jego sprawie. Trybunał stwierdza zatem, że złożona skarga zmierza do kontroli aktu stosowania prawa. Taka kontrola

jest jednak niedopuszczalna w postępowaniu zainicjowanym wniesieniem skargi konstytucyjnej, statutowanej w art. 79 ust. 1 Konstytucji. To także uzasadnia odmowę nadania rozpatrywanej skardze dalszego biegu (art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK).

W związku z powyższym Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.